

EMAKUME KILONBOLAK

ARTIKULATUTA DAUDE
EUGENHO DA PONTEN,
ETA HITZALDIK EMAN
ETA ESKAINTZEN DITUZTE,
BESTEAK BESTE COVID-19-REN
ARRISKUEI NOLA AURRE EGIN
EZTABAIDATZEKO.

Afrikako lurraldeetatik Amerikara eramandako esklaboek oraindik ere preso zirela sortu zituzten komunitateek hartzen dute kilonbo izena, eta kilonbola bertako jendeei deitzen zaie Brasilen. Komunitate horietako batzuk azukre eta beste landaketatik ihes egindakoan sortu ziren, gizon emakume libre modura. Ezagunena Quilombo dos Palmares izan zen, Pernambuco; 20.000 biztanle izatera heldu zen eta ehun urtez baino gehiagoz erresistitu zuen XVII. mendean. Hango gobernadoreak gogor egin zion suntsitu zuen arte, horretarako *bandeirante* talde armatuak erabili behar izan bazituen ere.

Beste kilonbo batzuk ordea, landaketetan bertan sortu ziren, XIX. mende amaieran esklabotza ofiziala amaitu zenean nora joan ez zeukatelako; lurral-

dean geratu eta lurrak “okupatu” zituzten. Geroztik erresistentzia komunitate bihurtu dira. Horietako bat da Engenho da Ponte, Bahian.

Brasilen kilonbo gehien dituen estatuetako bat da Bahia. Kilonboak bi lekutan kokatzen dira: hegoaldean eta Recôncavo izeneko zonaldean, Salvador hiriburutik ordu pare batera autotz. Portugalgo kolonia zen garaian 37 azukre lantegi zeuden zonaldean, eta gehienetan lan eskua esklaboa zen, bai landaketan zein fabriketan. Azukrearen gainbeherarekin sortu ziren komunitateak, ordura arte esklaboen herrixka izandakoak lantegitik “independizatzeko” hasi zirenean. Gaur egun 7.000 pertsona inguru bizi dira Recôncavoko komunitate kilonboetan, Engenho da Ponten 42 familia dira.

ARRAZAKERIA INSTITUZIONALA

Engenho da Ponteko kasua adibide bat besterik ez da, baina adibide adierazgarria. Lehenengo esklabo beltzak 1600 urte inguruan heldu ziren, baina aurretik ere indigenak esklabo bihurtu zituzten Bahiako parajeotan. Beltzak hirurehun urtez, belaunaldiz belaunaldi, esklabo jaio eta esklabo hil ziren, 1888 arte esklabotza Brasilen legala baitzen. Legala eta instituzionala. Ez da denbora asko igaro: komunitateko 96 urtetako emakume batek bere aitona amonak esklabo izan zirela kontatu digu, aita ez, jaio zenean mangladietan zegoen kilonbora eraman zutelako, eta han egon zen ezkutatuta, askapen eguna heldu zen arte.

Tortura eta abusuak oraindik ere presente dira jendearen oroimenean, bai

KILONBOLAK

ATZOKO ETA GAURKO ESKLABOTZA BRASILEN

Engenho da Ponte Brasilgo Bahia Estatuko Recôncavoan dagoen komunitate kilonbola da. Bertan bizi direnentzat, hasieratik erresistentzia lurraldea izan da hau, dela esklabotzari, nola pobreziari edo pandemia bati aurre egiteko eremua. Baina zer dira komunitate kilonbolak? Nondik datorkie erresistitzeko indarra?

 ESTI REDONDO

azukre-findegi (*engenho*-ak) aztarnetan, bai gaur egun familiek daramaten bizimoduan ere. Engenho da Ponteko bizilagunen elkarteko presidente Mara da Pontek dio askapen egunean beste esklabotza mota sortu zela. Beltzak libre ziren, bai, baina ez zuten ezer: ez diru, ez ikasketa, ezta lurrik ere. Eta beraz, beraien lan eskua merke saldu beharrean aurkitu ziren, hori edo... nekazari bihurtu. Eta orduan ekin zioten lurraren aldeko borrokari. Arrazakeria instituzional berri bati hasiera eman zitzaion, herrialdeak oraindik gaintu ez duena.

Komunitatean geratu ziren familiak nahiko lasai bizi izan ziren hasieran, baina 1960ko hamarkadan dende olioak produzitu nahi zuen enpresa bat heldu zen eta palmondoak landatzeko asmoz lur guztiak okupatzen hasi zen: eraikinak,

jendea eta bertako nekazaritza sunsitzeko arriskuan jarri zituen egitasmoak. Hala ere, biztanleek bertan mantentzea lortu zuten, etxeak eta inguruak palmondoetatik salbatu zituzten, eta enpresa –Opalma oraindik ere existitzen da, Bahiako hegoaldean– beraien ogibide bihurtu zen. Orain lurren jabe ofiziala da ordea.

Enpresaren gainbeherarekin eta beste krisi bat aurreikusiz, zonaldeko komunitateak elkartzen hasi ziren eta 1988ko Konstituzioak eskaintzen zien aukera aprobetxatzea erabaki zuten. Lurrak beraienez aldarrikatzea. 2003an Komunitate Kilonbola modura autoizendatu ziren, baina lurren titulazioa oraindik ez da heldu. Mugimendu beltzarentzat lurren titulazioa esklabotzaren erreparazio historikoaren parte garrantzitsua

da, eta arrazakeria instituzionalaren kontrako borrokaren ikur bilakatu da. Arrazagatiko gatazkak ikusgarri egiteaz gain, esklabotzaren gaur eguneko ondorioak azaleratu ditu titulazioa lortzeko borrokak.

PTren (Partido dos Trabalhadores) gobernuak behin eta berriz Brasilgo estatuek komunitate beltzengan eragindako kaltea konpondu beharreko auzia dela aldarrikatu arren, kilonbola gisa autoizendatu diren 1.536 komunitateetatik 86k baino ez dute lortu titulazioa; Bahian 718 eskaeretatik 597 autoizendatu dituzte, baina 18k bakarrik lortu dute titulazioa.

Lurra ez lortzeaz gain, komunitateok bizi duten egoera larria da. Hirurehun urteko esklabotzaren ondoren, mende bateko isilune instituzionala etorri zen,

LURRALDE KOMUNITARIOA. Goian, Engenho da Ponteko sukaldia eraikitzen. Behean, oinarri komunitarioa duen turismo etnikoa sustatzeko 'Rota da libertade' ibilbidearen kartela, kilonboak adieraziz. Engenho da Pontera ia ezinezkoa da euri garaian autoz iristea.

arrazagatik gatazkari aurre egin beharrean, bera bakarrik desagertuko zela-koan.

Gaur eguneko zenbakiak argi erakusten dute hori ez dela gertatu. Arrazakeria ez da lurraren jabetzan soilik ikusten. Bahiako daturik ez dugu topatu, baina Brasilgoek erakusten dute 1,17 milioi pertsona daudela kilonboetan: %78ek Bolsa Familia –governuak ematen duen laguntza, pobrezia adierazle bezala hartzen dena– jasotzen dute eta familien %75,6 pobrezia larrian bizi da; %23,5ak

ez daki irakurtzen; etxeen %62 sareko urik gabe dago, %36ak ez du komunik, eta %22,3ak ezta energia elektrikorik ere... Jarrai dezakegu portzentaje asal-dagarriak ematen, nahi izanez gero.

COVID-19AREN GAIKO IKUSEZINAK

Errepidea ez da Engenho da Ponterraino heltzen eta euri garaian kotxez sartzea ia ezinezkoa da. Eskola txiki bat dago –20 ikaslerentzat irakasle bat–, 3 eta 12 urte bitarteko umeak klase berean egoten dira egunean hiru orduz ikasten, eta gai-

nera txanda erdian hamaiketako egiten dute. Ez dago osasun zerbitzurik, osasun agenteak ere –komunitate barruan izan dezaketen alternatiba bakarretako– ez dira handik agertzen. Familia gehien oinarriko soldata Bolsa Familia da, gobernuak ematen duen 170 errealeko laguntza (40 euro hilean). Eta mangladietan harrapatzen dutenarekin edota garaia denean dende olio eginez irabazten dutenarekin osatzen dute bizitzekoa.

Zerbitzu falta horrekin, koronabirusak komunitate horietan gogor jotzeko arriskua biderkatzen ari da. Kilonboen koordinaziorako CONAQ elkarteak COVID-19aren behategia sortu du eta maiatzaren 29ko azken eguneraketaren arabera, 203 positibotatik 51 hildako egon dira komunitate horietan. Erakunde horrek azaldu duenez, "gaixotasunaren ikusezintasunak egoera dramatikoak ekarri du kilonboetara". Ez da transmisioen inguruko daturik ematen eta "azpi-erregistro" bat sortu dela salatu dute.

Brasilen pandemiaren bilakaera goraka doa etengabe eta egun kutsatu gehien dituen munduko bigarren herrialdea da, AEBen ondotik. Koronabirusa barrualdeko lurretara hedatzen ari da gainera, eta horietan are egoera zaurgarriagoan bizi dira herritarrak, osasun zerbitzu eskasaren ondorioz.

ESKLABOTZA EZ DA AMAITU

Bahian monokultiboak, meategiak eta energi "landaketak" bertako ekosistemen gainean amaitzen ari dira. Hala, komunitateak beraien jaioterriak uztera behartu dituzte, eta honek sortzen duen pobrezia esklabotza berrien arrazoi da. Bere lurretik bota duen enpresariaren esku geratzen da asko, beretzat lanean oso baldintza eskasetan, batzuetan ume direnetik gainera.

CPTak (Comissão Pastoral da Terra) esklabo lanari buruzko txostena egin eta zapalkuntza horren aurka ekimenak antolatzen ditu. Azken urteetan esklabotzatik erreskatatu dituzten langileak batez ere nekazaritza erako esplotatu dituzte: eukaliptoia moztu, soja landatu, egurra bildu eta ikatza egin, kafea, artoa, arroza, azukre kaña edo kakaoa produzitu... Baina itsas garraioan, errepideak konpontzen eta bestelako obretan ere aritu izan dira. Lan Esklaboaren Kontrako Kanpainako eragileei esker kasu asko eman dira jakitera, baina CPTaren esanetan Bahian eragile horiek gutxi dira oraindik. Gutxiegi. Ez Bahian, ez Brasilen, esklabotza ez baita desagertu. ●